

BN/jhb

Reykjavík 29. apríl 2004.

B.508/2004.

Borist hefur til umsagnar frá allsherjarnefnd Alþingis frumvarp til laga um breyting á lögum um meðferð opinberra mála nr. 19/1991 með síðari breytingum, 871. mál.

Um 1. gr. frumvarpsins.

Ríkissaksóknari leggur til að 1. og 2. mgr. 43. gr. laga um meðferð opinberra mála, hér á eftir skammstöfuð oml., verði svohljóðandi:

Verjandi skal jafnskjótt og unnt er fá endurrit af öllum skjölum sem málið varða svo og aðstöðu til að kynna sér þau gögn sem ekki verða endurrituð. Verjanda er óheimilt að láta sakborningi eða öðrum í té eintak af endurriti nema með samþykki lögreglu.

Vegna rannsóknarhagsmuna, öryggishagsmuna ríkisins eða hagsmuna þriðja aðila getur lögregla, í undantekningartilvikum, neitað að veita verjanda aðgang að einstökum gögnum máls eða lagt fyrir verjanda að kynna sakborningi eða öðrum ekki efni þeirra.

Samkvæmt gildandi lagaákvæði og þeirri tillögu sem felst í frumvarpinu er ekki unnt að afstýra því að málgögn fari í hendur sakbornings eða jafnvel annarra. Í mörgum málum er fjallað um viðkvæm efni og oft er eðlilegt, einkum með tilliti til hagsmuna þriðja aðila, að endurrit af skýrslum eða öðrum gögnum máls komist ekki í hendur sakbornings eða annarra. Nefna má skýrslur í kynferðisbrotamálum sérstaklega í þessu sambandi.

Ríkissaksóknari telur brýnt að núgildandi ákvæðum 1. og 2. mgr. 43. gr. oml. verði breytt og fest í lög að verjanda sakbornings sé óheimilt að láta sakborningi eða öðrum í té endurrit af gögnum máls sem hann fær í hendur samkvæmt lagagreininni. Þess vegna er gerð framangreind tillaga um orðalag 1. mgr. 43. gr. oml.

Með því að verjandi sakbornings fær endurrit gagna í hendur og hefur heimild til að kynna sakborningi og ræða við hann um efni þeirra er fyllilega gætt hagsmuna sakborningsins.

Ríkissaksóknari telur að í sérstökum tilvikum verði að vera unnt að synja verjanda sakbornings um aðgang að gögnum máls eða leggja fyrir hann að kynna sakborningi ekki það sem hann fær upplýsingar um frá lögreglunni. Af öðrum réttarfarsreglum mun leiða að slík synjun getur ekki staðið alla málsferðina ef beita á þeim gögnum sem um ræðir sem sönnunargögnum í málinu.

Gert er ráð fyrir því í 2. mgr. að einungis í undantekningartilvikum sé unnt að neita verjanda sakbornings um aðgang að gögnum máls vegna rannsóknarhagsmuna, öryggis ríkisins eða hagsmuna þriðja aðila eða leggja fyrir hann að kynna ekki efni gagna sem hann fær aðgang að. Synjun um aðgang að gögnum etc. getur verjandi borið undir dómara samkvæmt 75. gr. oml. og verður ekki séð að ástæða sé til að kveða sérstaklega á um þann möguleika í þessari lagagrein.

Um 2. gr. frumvarpsins.

Þessi ákvæði virðast vera þýðingarlítil nema sett verði í 43. gr. oml. heimild til að takmarka aðgang að gögnum í undantekningartilvikum vegna hagsmuna þriðja aðila.

Sérstaklega um b. lið. Með hliðsjón af meginreglum réttarfars verður að telja hæpið að unnt sé að leiða vitni fyrir dóm til vitnisburðar án þess að verjandi ákærða fái upplýsingar um hvert vitnið er.

Um 3. gr. frumvarpsins.

a. liður. Ríkissaksóknari mælir með efni ákvæðisins.

b. liður. Efast má um að unnt verði að leiða þann sem skýrslu gerir eða annast rannsóknaraðgerð í máli fyrir dóm til vitnisburðar um störf hans nema persónuupplýsingar verði veittar, sbr. umsögn um b. lið 2. gr.

Um 4. gr. frumvarpsins.

Engin athugasemd.

Um 5. gr. frumvarpsins.

Engin athugasemd.

Um 6. gr. frumvarpsins.

Ríkissaksóknari telur að ástæða sé til að endurskoða ákvæði oml. sem fjalla um símahlerun og skyld rannsóknarúrræði. Er í því sambandi vísað til tillagna nefndar dómsmálaráðherra í skýrslu frá 1999 um sérstakar rannsóknaraðgerðir lögreglu. Í skýrslu nefndarinnar voru m.a. settar fram all ítarlegar tillögur til breytinga á 86. gr. og 87. gr. oml.

Ekki verður séð að sú breyting sem felst í frumvarpsgreininni um heimild til hlerunar til bráðabirgða þegar brýn hætta er á sakarspjöllum ef bíða þarf dómsúrskurðar sé varhugaverð í sjálfu sér enda ber að leggja málið fyrir dómara innan sólarhrings. Hins vegar þykir, eins og áður segir, ástæða til að ákvæði 86. og 87. gr. oml. verði endurskoðuð í víðara samhengi.

Ríkissaksóknari gerir eftirfarandi athugasemdir við efni frumvarpsgreinarinnar.

Eins og fram kemur í greinargerð með frumvarpi til oml. sem urðu að lögum nr. 19/1991 var m.a. höfð hliðsjón af þeirri breytingu sem gerð var á réttarfarslögum Dana þegar dómsrannsóknir voru lagðar niður 1978. Í oml. hefur þannig verið farin danska leiðin, ef svo má segja, með því að fela lögreglunni ýmsar rannsóknarheimildir

og ákvarðanir en leggja þær ekki beinlínis í hendur ákærvaldsins, sbr. t.d. ákvæði 97. gr. laganna um handtöku. Í 2. mgr. 90. gr. og 2. mgr. 93. er kveðið á um að „rannsóknari“ megi framkvæma tilteknar aðgerðir, sem venjulega þarfnast dómsúrskurðar, ef hætta er á að bið eftir dómsúrskurði geti valdið sakarspjöllum. Samkvæmt norskum réttarfarslögum ákveður ákærvaldið hins vegar handtöku og tekur ákvörðun um aðgerðir sem ekki má fresta vegna hættu á sakarspjöllum ef bíða þarf dómsúrskurðar.

Ríkissaksóknari telur rétt að samæmis verði gætt að þessu leyti í texta oml. og verði „lögreglu“ falin heimildin. Þetta hlýtur að teljast rökrétt þar eð lögreglan annast rannsókn sakamála, sbr. IX. kafla oml., en ákærvaldið getur hins vegar gefið fyrirmæli um framkvæmd rannsókna og veitt leiðbeiningar um framkvæmdina. Efnislega verður niðurstaðan í aðalatriðum hin sama hvort sem vísað er til lögreglunnar eða ákærvalds í lagatextanum þar eð lögreglustjóri tekur umrædda ákvörðun í þágu rannsóknar sakamáls og þá sem handhafi ákærvalds.

Ríkissaksóknari er æðsti handhafi ákærvalds og hefur eftirlit með framkvæmd ákærvalds hjá lögreglustjórum. Þess vegna er eðlilegt að ríkissaksóknari hafi eftirlit með því hvernig lögreglustjórar beita þessu rannsóknarúrræði ef ákvæðið verður að lögum.

Ríkissaksóknari efast um að það sé í samræmi við ákvæði 26. oml. að dómsmálaráðherra hafi milliliðalaust eftirlit með framkvæmd ákærvalds hjá lögreglustjórum eins og virðist gert ráð fyrir í frumvarpsgreininni og athugasemdum með henni. Mælt er fyrir um það í 1. mgr. 26. gr. oml. hvernig eftirliti dómsmálaráðherra með framkvæmd ákærvalds skuli hagað. Getur ráðherra krafðið ríkissaksóknara skýrslu um einstök mál og samkvæmt því skal hann ekki leita til einstakra lögreglustjóra um meðferð þeirra á ákærvaldi. Að sjálfsögðu getur dómsmálaráðherra krafðið ríkissaksóknara upplýsinga um meðferð lögreglunnar, þ.e. lögreglustjóra, á umræddri rannsóknarheimild.

Með skírskotun til þess sem hér hefur verið rakið telur ríkissaksóknari að frumvarpsgreinin skuli vera svohljóðandi:

*Ef veruleg hætta er á að bið eftir úrskurði valdi sakarspjöllum getur **lögregla** ákveðið að aðgerðir skv. 86.gr.hefjist án dómsúrskurðar. **Lögregla** skal bera ákvörðunina eins fljótt og auðið er undir úrskurð dómara og ekki síðar en innan sólarhrings frá því að ákvörðunin var tekin og gildir þá einu þótt aðgerðinni hafi verið hætt. **Komist** dómari að þeirri niðurstöðu að ekki hafi átt að hefja aðgerð skv.86.gr. [...] skal hann [...] senda tilkynningu um það til **ríkissaksóknara**.*

Ríkissaksóknari leyfir sér loks að leggja til að bætt verði einni grein við frumvarpið eins og hér segir:

Síðasti málsliður 1. mgr. 76. gr. verður svohljóðandi:

Sá sem á hagsmuna að gæta getur kært ákvörðun lögreglu til ríkissaksóknara innan eins mánaðar frá því að honum var tilkynnt um hana og skal ríkissaksóknari taka afstöðu til kærunnar innan eins mánaðar frá því að hún berst honum.

Vakin er athygli á að í 114. gr. oml. er bæði kveðið á um kærufrest vegna ákvörðunar lögreglustjóra um að fella niður mál vegna sönnunarskorts eða falla frá saksókn og um afgreiðslufrest ríkissaksóknara á slíkri kæru.

Samkvæmt 76. gr. oml. getur lögreglan vísað frá kæru ef ekki þykja efni til að byrja rannsókn út af henni og hún getur einnig hætt rannsókn ef ekki þykir grundvöllur til að halda henni áfram. Sá sem hagsmuna hefur að gæta getur borið ákvörðun lögreglunnar undir ríkissaksóknara. Í lagagreininni er hvorki mælt fyrir um kærufrest né afgreiðslufrest. Álitamál er hvort rétt er að beita ákvæðum 114. gr. oml. með löggjöfnun um kærur samkvæmt 76. gr. laganna eða hvort beita beri ákvæðum stjórnisýslulaga. Þess vegna er mikilvægt að leysa úr því álitamáli með lagasetningu.

Nefndasvið Alþingis

Austurstræti 8 - 10

Reykjavík